

ACC. N:R M. 15880 : 1-36.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Ingeborg Johansson, Markaryd*
Härad: *Summerso* Berättare: *" " "*
Socken: *Markaryd* Berättarens yrke: *husföreståndarinna*
Uppteckningsår: *1963* Född år *1898* i *Heimeryd*.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När den nya tiden kom till bygdens. s. 1-36.

LUF 73

11/2-63

Skriv endast på denna sida.

Vår den nya tiden kom till bygden.
Den nya tiden, och de stora förändringarna på
alle områden som kännetecknar senare år,
då det gäller våra bygder kommit så småningom
och alltmer undan för undan utbrängt föräldrabeskydd
så att utvecklingen har gått framåt med raske steg
särskilt de sista tjugo åren.

Att en ny tid med bättre förhållanden var i anmalkande
omade man kände i bygden redan i slutet av förra
århundradet, då Timsfors papperbruk uppfördes och
sattes i gång. Nu hade man en drömmighet att lita till
som aldrig tillföre, bygdens män och även kvinnor
behövde inte längre tänka på emigration till andra
land för att finna sin utkomst vilket tidigare varit
en mycket vanlig företeelse just i den här bygden.
För oss ett se, var arbetet på bruket då för tiden ingen-
ting att skrytas av. Loh. Timmars arbetsdag med
timlön 20-25 öre, men det oaktat lyckte man

Jug 73

allmänt att nu var man kommen i själva "smärkålan" ty nu behövde man inte mer anstränga sig med att tänka ut hur man skulle få inkomst, möjlighet, den frågan var löst, och det huppade utades av både unga och äldre. Som regel drödes man med såväl arbetskamrater som tjänstemän vid bruket, ty ofta hörde man berättas huru mycket bättre dessa nya förhållanden voro jämfört med vad man tidigare haft som hemnäring i dessa strakter, nämligen tillverkning och försäljning av vävskedar. Nu kunde husbonden förtjåna på en dag väl så mycket som vad han själv och två a tre av familjemedlemmarna förut hade kunnat med den gamla vävskedstillverkningen.

Vi menar alltså att den nya tiden med bättre möjligheter och arbetsförhållanden hade sin upprinnelse i och med bruket och driften där, ty man såg snart huru våldsmågan böyde spira här och där i varsinningan. Spars, hade man tidigare fått vänga sig vid, så detta

var just inget problem för folket här i bygden på den tiden, men det är givet, att det ändå tog sin tid innan förbättringar och förändringar i levnadsförhållanden liksom mera påtagligt kunde skönjas.

Den man man först skulle stanna för byggvadspraktik, i fråga om plan och material hur sålant steg för steg har förändrats under årens lopp, till vad det är i närvarande tid. Ganska snart insåg man, att det var fördelaktigt att gräva grund och inte som man tidigare hade gjort, då man hade grundskarnarna till byggnaden direkt på marken. Till grunden hörde också, att man grävde källare under huset, man ville förstås inte längre vara av att pläsa källaren i en burke där det lämpade sig, vilket man gjorde först. Vidare planerade man tomten ganska omsorgsfullt innan man satte byggvadsarbetet igång, det hade också varit "si å se" med den detaljen i äldre tid, då man startade ett bygge. Det var ofta delade meningar, för, vilket täckningsmaterial man skulle använda till utbygget. De gamla

menade att sticketak var det bästa man kunde få sig, hållbart och billigt, men nu var det blivit modernt att täcka med tjurpapp, och då var det väl inga skäl att vara gammalmodigt, tyckte de unga, utan bara följa med i svängon enligt tid sed.

Somtidigt höllnade man snart med detta slags täckmaterial och man ingav flera skäl här för, det var ohållbart och förenat med besvär att tjura täcket verkligen, och vid hög temperatur sommartid utdunstade en obehaglig lukt. Allt detta hade man kanske haft fördrag med om man inte varit ute i grannsocknarna och sett, att välbärgade bönder täckte sina gårdar med tegelpannor. "Dau ska en kat man vä skontak?" det var nog mer än en bär i bygden som gjorde sig den frågan, men det var ett fint uppdrag och fast man visste att "det kostar vad det amakar" började man ändå fundera på om det ändå inte vore skäl i all tagna ett så drivligt steg, man var inställd på att bli beskylld för högfärdig och en gång för

alla färha med sådan materiel, att dessa tablerhym-
ner för alltid voro i världen, som det helte.

Det värsta var emellett nu, att vilken smickare som
helst var i stånd att lägga ett sådant förmänt tab,
en s.k. ^{"112"} "allhärdesnickare" kunde man alls inte anlita
till dylikt arbete och dessutom var man redan kommen
så långt i utvecklingen, att man ansåg att det blev både
billigast och bäst i längden, att anlita yrkesutbildat
folk till allt vad byggnadsarbete hörde.

Till dessa inledande förändringar i bostadsförbättringar
hörde också, att man här och där rev ut den gamla
grästenomuren och lät mura upp en betydligt nättare
fögelmur. Härigenom fick man bättre utrymme
i huset och genom en skicklig byggnadsnickares insikt
ordnades plats för sådana saker som skaffer, garderob
etc, allt sådant hade man nödgats underlaga tillfälls.
Tiden liksom krävde bättre bostadsförhållanden och
5- naturligtvis ville man inte vara efter sin tid härvidlag.

Men de tryckta tiderna på trothotalel gjorde att man
fusk snäll vänta till längre fram, och detta var själva
räddningen för nu kunde man få statsbidrag till be-
stadsförbättring och nu satta man igång med rationell
sådan. Flit börde vatten och avloppsledning elektriskt
lyse m.m. och helt naturligt uppskattades sådana
bekvämligheter där man tidigare haft det snävt på
alla sätt.

Men den nya tiden har kommit med många
andra förändringar som vi skall se på i fortsätt-
ningen. Från jordbruksfronten finns det säkerligen en
hel del att peka på, då det gäller förbättringar som
åstadkommit på detta område under en tidrymd
av omkring femtio år eller så där. De små överbäddar
som brukades av bygdens folk för femtio år sedan
avkastade just ingenting alltså var det minns man
tydligt, men då man verkligen hade redskap eller någon
nånså värd insikt i jordens skötsel var det väl inget

mer att vänta under sådana förhållanden. Det var
upplysning man behövde på detta viktiga område och
där kom de sonningarna. Jag erinrar mig en bygdens
son som ofta tades ut som en föregångsman då det
gällde jordbruksförbättring. Tydligen hade han fått fina
uppslag härvidlag av sin svärfar som storbonde från
annan ort och företagen som han var satte han snart
igång med förbättringar av skilda slag på den egna
gården. Genom dikning och torrläggning av stora
områden ångsmark hade han anskaffat en jordman
som lämpade sig för olika slags grödor. Vidare hade
denne föregångsman god kännedom om konstgårdningens
föträffliga egenskaper och gav andra många fina tips
i dessa stycken. Att håra jorden med otar eller kor
som man var van vid här i bygden för femtio-
sextio år sedan, ansåg Viktor Nilsson (så var namnet) alldeles
förkastligt. Tre starka hästar hade sysselsättning året
om på denna mönstergård och han var aldrig som

att skaffe sig lidenliga redsked utan menade, att
det betalade sig mångdubbelt. Gistvis var denna lant-
brukare den förste i bygden som skaffade häskrässa och
dette världe förtas allmän förvinning bland bönder och
torpare. Ja, att det är på världens rista tid det behöves
man icke betvivla, ty sådana uppfinningar hade
ingen kunnat drömt om för, det var den allmänna
sanningen. Slättermaskinen hade sedan något år
tidigare varit en verklighet i bygden, så att man
likson sanningen var i stånd, att värja sig vid
arymodigheter och förtullningar av olika slag på
fordbruksområdet, allt som en följd av tidens gång.
Gist genomfördes den ensa reformen efter den andra,
men ingetenda utan motstånd, av de äldre i bygden.
Som ex. pl. skall jag nämna hur min mor far
reagerade då det var akutvillt med ombytte från
otrar till häsk för hästlar av olika slag. Vis det talades
om för honom att "Johannes där nere" hade köpt häsk

blev han inte litet förvånad och sade: "jassa ja den äj de på skroet. där den ädren snart ser kuse å tve brödsöma om en annan kan vai och an. Han så väl rimmis kina kinnne fjöt de aguplätthanas om äissa alla fjö, ännu aft både de hade somillet lie köjt."

Ungaför på samma sätt reagerade gammelnor i frälsegården här i granbyn då den unge mägen hade köpt reparatur för att underlättat mjölkhuskällningen. Han skäde bara ble annan legen lörlas, wa äi de ant äs köjfae me allt detta nger, uttryckte han sig med en gång för sin argirning.

9
Syltikt motstånd förekom ju litet varstans, men det oaktat genomfördes förbättringar på jordbruksområdet, dock varas nya redskap, som stods beds för villigas köpare redan på fjugo - trettiotalet, dock ej i så stora utsträckning som längre fram i tiden då man liksom mera allmänt skakade av sig gamla system som man tidigare varit bunden vid, detta kanske icke minst

av brist på konstaterar ty det har ju alltid varit ett
problem för denna bygdens folk.

Att det blev en omläggning av jordbruksproduktionen
som en följd av förbättringar på området det är en
given sak. Svinavel och mjölkproduktion blev så att
säga huvudnäringar. Allt sedan mejeriet i markaryd
blev en verklighet (någon gång på trettio-talet) har man
levererat mjölk i rätt stor utsträckning, en möjlig het
som allmänt uppskattats. Men om separatorer fanns i
varje bondhem vid denna tid trodde man ej utan
gick snart in för det nya systemet med leverans till
mejeriet. Den förträffliga skummjölken var ju ett utmärkt
svinfoder och detta sporrade många att gå in för mera
rationell svinavel. Man liksom prövade sig fram, somliga
hade smågrisproduktion men specialiter andra gödsvin
allt för försäljning till annan ort.

Säkerligen hade också den tekniska bildningen sin dröga del
i denna omläggning av jordbruksproduktionen. Ty redan

på Sjugetulet hade man möjlighet att få gå igenom kurserna på landbruksskolan och landhushållsskolan i markerings och här fick man säkerligen en god grund att bygga på i allt som rörde den verkliga jordbruksmännens dytari och praktisk förenas på ett förtäffligt sätt på dessa anstaltens. Fastän man i förordningen såg snett på den här slags bildningen och kallade skolan för "bondsforbättringsanstalt" förändras det inte saken den har utslutande varit till gagn för bygden under ärens löp.

Vidare började man på Srettsötalet mera allment hålla sig med tidning. Vad var inke den lille tidningen föreningsbladet gjord för att ge upplysning i jordbruksfrågor och man har tagit del av det samma med spänst intresse.

För varje bondhem i bygden har denna tidning (jämte andra) funnits sedan Srettsötalet och vi troz att även detta haft betydelse för utvecklingen på jordbruksområdet under de år som gått.

11 Den nye tiden krävs också väg förklaringar, ty här

i bygden var det en hel annan trafik på vägar-
sedan järnvägen i slutet av nittio-talet kom till markbygd.
Vägen rationell vägförbättring var väl knappast att
tala om så länge ännu bönderna själva hade dessa
bestyr, men vad de kunde det gjorde de med sina små resur-
ser. Tydligt hade bestämmelserna numera blivit skärpta
i fråga om vägunderhållet. Ty länsmannen och hans
följe såg inte längre genom fingrarna med fusk
då de gjorde den årliga vägsynen. Tidigare hade man
kunnet smaka den förnämliga koren med att sätta ut
ett paket bakom vägmärket, innehållande en liter
brännvin och en väl tilltagen ost, att erhålla i för-
bifarten. Harje kunde också uppfinna sig vid vägmärket
för att insända "synen", som var utsatt en viss dag och
kungjord i kyrkan. Ett man var mer väl införlagsstäl-
lingen det är givet ty enligt vad man hört berättas
kunde det bliva både "ros och ris" vid dessa tillfällen.
Här ett par expl: Man hade vägsyn i grannbyn och

gårdsägaren hade upfunnit sig på plats. Att han inte strickt
föllt bestämmelserna fick han snart reda på, då länsman-
skapet av och börjat göra mätningar här och där. Men
det var en kvickläkkt man och han tog det hela rätt kallt
och svarade som så: ja å barra väjjen langū niåkk så
ske han niåkk ble bræitū niåkk fue de å minne åjju
kanna vanna. En annan gång var denne man ute för samma
blunder och fick naturligtvis uppsträckning enligt para gra-
ferna, men inte heller nu blev han svarat skyldig och sade
ja så sunns dæ stie i kalonen o Herre jag är allt för
svag att göra efter dilt beveg. Så vann han det vad
som hölls med ett par andra bröder, att när länsman åmbår
s. åll jag tilltala honom med Du.

Vi minns ju så väl att den besvärliga "braväjjens" ordet keker
här spökade i medvetandet under hela senhålet, man
kunde ännu inte riktigt sätta sig in uti, att det var
bekevat påkallat, med en mera radikal vägförbättring
som stämde med tidens krav.

Redan vid tiden omkring sekelskiftet började man märka en väsentlig skillnad i trafiken på våra vägar. Tidigare hade man forslat viske för försäljning till Tekholm och Halmstad men numera behövde man inte forsla Tekholms lögter än till markhand. Ty nu var järnvägen på så nära håll, en verklighet. Att detta hade betydelse för våra bygder det är en given sak ty i och med att man hade möjlighet att avyttra viske här (i kvervudsak bräder) fick skogen i våra bygder en aning värde, och detta i sin tur bidrog till ökade möjligheter och resurser att möta nya tidens krav för bönderna i bygden. Detta visade sig också snart utåt ty en annan hade redan under första decenniet av detta århundradet kunnit skaffa sig häst och fjädervagn med tillbehör och sådant var inte småsaker på den tiden. Här räker på att bondarnas önske inom sig själva där hon satt i framsätet och ökte till kyrkan. Ty på kyrkdagarna kunde hon måste rent av ryppa sig

omman för att förvisa sig om att hon var vaken och att det hela inte bara var en vacker dröm.

För visst hade utvecklingen framskridit betydligt redan då jämfört med äldre tid, men ännu var det bara början till de stora förändringar på alla områden som nu på senare år har väckt så stor uppmärksamhet bland bygdens äldre personer.

Den som har sett utvecklingen under de sista femtio-
sextio åren och fått vara med om förbättringar på alla områden vet, att man i förlängningen varit mera lyckosam för varje sådan, eller med andra ord man var inte så van med välfärd som vad fallet är i vår tid.

Som då det blev ordnad postgång i bygden hur man värde-
satte detta. Men en gång föll det sådant uttryck
som: "va häls de me när en kan hänska posten uti em
däen väsen där en ken de inte sis sent da stället väl för
ain." Vi tror att det var först på trettiotalet denna reform
15 genomfördes som var till sådant gagn för bygden. Vänligen

höll man sig med tidning långt tidigare hos sådana personer som skol läraren, handlanden och någon välbärgad bonde, men man fick bekänna sig att hämta den samma på närmaste poststation som var tre kilometers väg.

Jag minns tydligt, att det var några tidningar som vederbörande hed som för läraren höll alltid stockhoms-tidningen, handlanden smilandsposten och lantbrukare tyckte att aflonbladet var så innehållsrikt. Men i och med ordnad postgång (daglig sådan längre fram) blev tidningen smil-länningen så gott som allas favorit och nyhetsmedlере.

Det kunde vara drygt fyra år sedan skjutskället i markaryd var i funktion, ty man konstaterar, att år 1920 fanns här fyra bilägare i socknen och fastän man i Skövudsak höll bil för eget behov, ställde dessa sig till förfogande i många fall var så bekämdes. Dessutom var hästbeståndet i bygden vid denna tid så pass gott, att man litade sådan skjuts i de alla flesta fall.

16 Jag minns mig att man vid begravning tillfällen

Kunde samla bort till fjugo bästskjutare ibland och man var särskilt pigg på att få skjuta vid sådana tillfällen, ty det innebar, att man fick både skjutspargar och kalas en hel dag, sådant var inte att förakta. Men allting har en ²ände så och denna dubbelvinst. Ungefär samtidigt som bilarnas antal ökade var också sidan skjutning definitivt ur världen. På många ställen hade man hittills hållit häsk och redskap för häsklar av olika slag, helt i inkomstsyfte. Vågen fördrag häsdagsverke på jordbruket, andra menade att häsklar på vägarna såsom frakt av skogsprodukter var mera lömande, men allt för att få ökade inkomster, ty fodringar på förbättringar häsk och där skog är från är.

17 Inne hade emellertid ingen gjort minns av att det vore fördelaktigt att helt övergeva det lilla jordbruket och ägna sig åt annan sysselsättning, man vågade helt enkelt inte lämna denna "föckrog" som varit bygdens sedan urminnes tider. Men där låg sanning

i ett utbryck som ofta förekom för: "Denne böjdensjöbruk
ä' sanna, att de ä' fröe lida ä' leva pau men fröe nöet ä'
dö' au". Därför höll man sig med bicaäkningar i det längsta
och för denna bygdens del vill man påstå, att handel på
olika sätt varit det mest vanliga. ¹⁸ Väschedhandeln som
sedan långt tillbaka varit en inkomskälla för bygdens
avtog allmer, för att helt upphöra omkring 1790-talet.
Men den som hade "handelsfröet i blodet", som man sade
funderade snart ut en annan artikel att saluföra.

Denna reshandel (det är ju fråga om sådan) var aldrig
till något men för vissa lantbrukare "kallarna" uppköll
sig på annan art och pratade bort varor i stor
och sträbning. Väringsgrenen i fråga har naturligtvis
genomgått en hel del reformer på senare år, men
har ingalunda upphört som sådan. Det anses ännu
vara en all för bra inkomskälla att övergeva och vi veta
att "kallarna", såväl i äldre som nyare tid varit i stånd
att göra gryn (tjära pengar) och på detta sätt haft stor

18

betydelse för bygdens utveckling i det stora hela.
 För att möta nya tidens krav födrades öhdde inkomster
 och då man insåg, att sådant knappast lät sig göra
 på annat sätt än att i någon form idka handeln stog
 man sig rent allmänt på denna näring. På tjugo-
 trettiotalet var det inte många hem här i bygden där inte
 handlade på något sätt var biträring. Utom lanthandel som
 på den tiden var ganska blomstrande hade en del köhandel
 som sin specialitet, andra grisahandel och en och annan
 tyckte att det var allra mest lönande att köpa en
 skogsbrake då och då, avverka och sälja skogsprodukter,
 allt för att få inkomster och därmed möjlighet till ytter-
 ligare förbättringar inom och utomhus.

Medvetligen ville man hava "ordning på torpet." utomhus
 också och därför gällde det, att skaffa bort sådana byggningar
 som de lilla "hjärthuset" osv. för se det slötte ögat hämta
 med gammalstens utseende ut på gårdsplanen, då man
 tyckte för böningshuset nägorlunda skapligt renoverat.

ensligt fodringarna i allmänhet så här på trettio-talet. Nu var det bara att gripa oss för ytterligare ansträngningar i samma syfte utomhus. Det var ganska vanligt, att man uppförde en extra länga med inbyggd kloselt, tvättstuga, svinkes o. s. v. det var allt sådana saker som man nämligen inte kunde undvara. Cementerad lädugård och gödselstad, det var också förbättringar som kommo till vid samma tid och som allmänt uppskattades. Den enda lilla hjälpen man kunde räkna med till alla förbättringarna som företogs var, vad hushållnings-sällskapet delade ut åt alla som byggde cementerad gödselstad. Att man värderade en sådan uppmonstran det är tydligt, ty ännu var man okunnig om allt vad byggnadshjälpen bette, dock var vi snart i det skede, då detta skulle bli "tidens melodi".

Kunder tiden var man inställt på, att arbeta och spara, och göra förbättringar här och där, som man hade råd till och på vilja och energi var ju ingenting att klaga.

Var var det ju så överallt här i bygden för, att så snart barnen i familjen växte till och kommo ut i förväros-
arbete fingo de hjälpa till i hemmet med utgifterna
i stor utsträckning, under denna ondanings tid.

Man höll det så naturligt, att så skulle vara och tack
vara detta stöd kunde man följa med utvecklingen
och vara med sin tid. Bara ett exempl. bland de många.
Här i väst hem hade två av sönerna utbildats i målar-
yrket och vistades på annan ort, men så snart det var
frågan om något måleriarbete tapsering eller dylikt
hemman voro de alls inka villiga utom hemmet och hade
ibland både tapeter och färger med sig. Vågen annan
betalning än tack ska ha! var det säberligen aldrig
tal om. Det visade sig också, att barnen voro minst lika
glada som föräldrarna för framgång och förbättringar
här och där. Detta var liksom andan i hemmet, den man
hade i arv från generationer, då barnen fingo göra
21 betydligt större uppoffringar för hemmets väl, onligt

vad man hört berättas. Hemmet var emellertid medel-
punkt för intresset på ett helt annat sätt än vad som
kännetecknas närvarande tid, då man som regel söker
förskräelse utanför hemmet. Vojen och förskräelse har väl
alltid varit något för ungdom, men då vi vara unga fun-
derade vi ut pådant själva och alltid vara vi hemma i byna
med våra ungdomsvenner. Den här ordningen har egent-
ligen varit rådande här i bygden tills fram på fyrakvartalet,
men allt eftersom ungdomar fick bättre arbetsförhållande
och dito inkomster, steg också fördringarna på nöje och tids-
fördriv år från år. Man undrar väl inte på att föräldrar
och mälsmän reagerade inför denna nöjeslust som var
något alldeles nytt för bygden, men man blev snart varse,
att det var nya tidens anda som gripet sinnesser, mer och
mer. I förskningen nöjde man sig att åka ut på lördags-
kvällen, men sedan ett tiotal år tillbaka har denna nöjes-
lust tilltagit oroväckande. Unge män i fjögårsåldern håller
sig med egen bil och frågar varken "Per eller Pål" om lov

ett åke ut som fem - sex mil om anden faller på.
 Ungefär lika bjärt framträda förändringarna mellan hus-
 bönder och tjänare numera. När det tjänare som hade
 det svårt i äldre tid, så har utvecklingen under de sista
 fjugo åren gått i sådan riktning, att det förefaller vara
 tvärtom. Den husbunden som anser sig nödd att hålla
 tjänare får verkligen "la skoen i gamla hämm" och smällt
 finne sig i fodringarna, eljest blir han utlag sådana.
 Så kan tiderna förändras och vi med dem!

Bönderna var ju alltid för ett skrä som höll på
 sin värdighet det har framgått i många sammanhang.
 Man drog sig inte för ett sådant uttryck som: "en kederlig
 kenne", precis som inte andra också kunde vara kederliga.
 Nu är det emellertid annorlunda, nu är det bönderna som
 får krypa för hantverkare och andra, som kommit upp
 i en oberoende ställning.

Det är möjligt, att det är detta som är anledningen
 att bönder numera övergeva sitt lilla jordbruk

och helt gå in för annan sagsställning. Vi har
många sådana exempel här i bygden. En sådan ut-
veckling skulle man ej kunna drömma om för ett
århundatal år sedan, men nu är det en sorglig fakta och
man frågar sig, hur skall det gå med landsbygden,
oh svaret är redan givet: det får tiden utvisa!

Man vill följa sin tid och ha det som andra och där
detta ej låter sig göra med de bestyringen från ett
litet jordbruk har man nödgats säga till en sådan å-
gård, dock inte utan en viss saknad, en ligit vad man
kan läsa mellan raderna. Det är långt ifrån "ohälsigt"
att beträda den somna ladugården, eller se det gamla vissnade
gräset på vallarna, man kan bliv nedstämd för sinna
än som så. Det verkar i varje fall som man inte vare
riktigt nöjd med allt detta nya, som man påvingats och
inte har nog kurage att spjörna emot, utan faller till föga
för nyordet så sommaningom.

Så har också nya tiden fört med sig stora förändringar

men en gångeslikt. Visserligen förekommer det kalas
en och annan gång även i närvarande tid men alls inte
i den stil och utsträckning som för trehio - fyratio år
sedan. Då hade man för det första alla sådana kalas som
barn dop, bröllop och begravning hemma vid, men det förekom-
mer ytterst sällan numera. Man införde detta nya system
under krigsåren, att förlägga större bjudningar till
något pensionat i samhallet, men man vill inte
jämföra dessa moderna middagar med de gamla och gammal-
dags begravningkalas, som i regel varade i två dagar.

Till större bjudningar följer man traditionen, att bjuda
med bifest, men med den skillnaden att numera bjudes
gästerna så långt i för tid att de hinna skiperas sig om
de anså sig behöva något nytt i klädväg, för se "nysonid"
vill man vara vid sådana tillfällen nu för tiden.

Allt de flesta bjudningar numera är födelsedagskalas
det kan inte bestrides, och då har jubilarer tidigare blivit
uppsåttad med blommor och presenter. Så nu blir det

Kalas vad det liden, det har man i "faggarna" och det vill man
ingalunda gå miste om. Nu kan det tilläggas, att varken
större eller mindre födelsedagsbjudningar förekom förr
men däremot julgille och sommargille i stor utsträckning.
Men i äldre tid kunde unga och gamla gå tillsammans i byn
utan någon som helst bjudning, det passas inte numera.
Nu sitter man i stället vid sin radio och ser och lyssnar vara nöjd
med den underhållning som bjuds där. Men det måste
man säga, att ungdomslivet var betydligt livligare i äldre
tid än vad det är nu, då var och en sitter hemma hos sig
själv och "uggla". Jag minns så väl att gubbarna i byn
komme hit ganska ofta för att få en pratstund med far
och somliga var så hemmastadda, att de lade sig på soffan
och varo inder det minsta generade, utan onerade: så här
genyckligt skall det vara. När i huset kunde också säga
sig ledigt någon gång och prata bort sin tårne eller två, allt
under det att kaffepester puttrade på spisen, något som
säkerligen höjde stämningen, och man hade det hur

öfverligt som helst. Husarna hade kanske fått en om-
gång gardisier till fönstren, de var det genast ett ämne
att ingående diskutera, ty grammanernas var i regel lika
entressed av dylikt. Ellnag man umgicks med varandra
och den där friska stämningen som nu tycks vara rådande
bland grammas och bybor, förnems inte ett spår av i den
"gamla gata tiden" som det heter.

Vidare kan det vara värt att notera förändringarna i mat
och dryck, ty de är ganska påtagliga. För att erinra sig de
enkla förhållanden här vidlag, behövs man inte gå längre
tillbaka i tiden än ett fjogotal år, ty även om man då
hade kommit ett steg framåt till förbättring och i mat
och dryck hade det något annorlunda än tidigare generationer
var det ingenting att likna vid de förhållanden som nu är
rådande i detta avseende. Det skall väl sitta ut om herrskap
på den tiden både det så flott i vardagslag som bönder och
arbetsfolk her det i närvarande tid. På den tiden var det
väl ingen som tänkt på, att det var nödvändigt med efterätt

till varje middag i vardagslag, eller att pilöar och lemonad
 skulle vara måltidsdrickan. Så är det emellertid nu ganska
 allmänt. Flakor användes inte heller i vardagslag förr,
 men nu kan man förstås inte undvara sådana en a
 lva² gånger om dagen. Förr brukade man bakas huvudsakligen
 för att kunna bjuda vännerna och bekanta som kommo på
 besök på kaffe och dopp, för det var tidens sed. Därskilt
 under julhögtiden från knettkaffon (dagen före julafton)
 till tjugonde dag fick ingen besökare komma in i huset
 utan att bjudas på något eljest bar han eller hon ut
 julen och det ville man inte vara med om.

På tal om bakning så kan man säga att förändringarna
 härvidlag förr och nu är så omfattande att det skulle
 förtjäna ett eget kapitel om man skulle gå in på detaljer,
 dessutom har ju detta ämne berörts i andra sammanhang,
 och jag skall därför bara nämna hur man betraktade
 mynmodet att köpa bröd i affären här i byn vid tiden
 omkring tjugotaleh, om jag inte minns fel. Man faktiskt

skändes för att köpa en kaka-bröd och ville inte låta
vidgå att där bland annat fanns ett bröd i korgen när man
varit i boden och handlat. Husonors kunde få ord för att vara
beträdd och inte gitta kaka och det hade förstås gått
kennes ära för när, undra på det! Dock lärde man sig så
samvinningsom att övergå och vänja sig vid "fjölbebröd" men
att det nog bär tid behöves jag väl inte understryka. "Bruksararna"
(de som arbetade på bruket) antogs den nya seden ganska snart
men bönderna vara mera konservativa, och det framgår i
många sammanhang att man ännu inte har glömt det gode
krambaktas rågrödet bakat i ousuget. Ty det lägger man särskild
tonvikt på.

Om annan sed är fråga om mat som på senare är
slagit igenom efter mycket motstånd är att plocka svamp
och använda som maträtt. Det var orätt att säga, att de
flesta äldre personer har godkänt denna darskap som de säger,
men eftersom de unga är i majoritet ser det ut att vara
endast en tidsfråga då även denna sed är allmänt godtagen.

här i bygden. Första gång man hörde tales om att svamp
var ett förtäffligt födoämne var år 1911, då ett herrskap
från Malmö vistades här på landet några sommarsdagar och
bland annat roade sig med att plocka svamp. De påstod
att svampkavarellerna värde det sig om den gången, är en
utomordentligt läcker rätt och alla borde lära sig att
tillvarata dem såsom. Sorgen ville förstås höra på det
örat och hela svamphistorien höll på att falla i glömska,
till för ett åttioåtta år sedan den åter blossade upp, även
den här gången av inflyttat folk som genom propagande
från ungdomarna, åt allminstone smaka på anrättningarna.
Sådan var det snart för digt och i närvarande tid är det
lika allmänt att plocka svamp som att plocka bär.
Så ser man här man antager dekonareformen efter den
andra och utan att man kanske själv märker det följer
man med tiden och utvecklingen som väl ännu har
mycket nytt att erbjuda, i vår lugna värld av världen.
Ungefär vid samma tid som bostadsrenoveringen var

aktuell, förändrades den äldre möbberingsplanen avse-
värt. Den gamla stilen med en uppbyggd säng och
par soffor, skåp och klaffbord gavs en möblering i "stora
stua" överallt, kunde man emellertid fördraga, för
nu var det modernt med matrummöbler av massiv ek,
och de var alltid detta först på önskelistan. Trasmattor
som tidigare varit så bräckligt och prydligt, passade inte i
det fina matrummet, som det nu kallades nu skulle det
vara värda korkmattor som gick i stil med möblerna.

Vita breda trädgårdsmatrar, kunde inte heller undvras och
så tog man ett kraftigt riktigt "te köms" och menade som så:
"fint ska va bästa va de vill".

Det är givet, att åtminstone största delen av alla de förändringar
på alle områden som kommit till bygden på de sistas
femtio åren har i förskningen kommit utifrån. Unge män
och kvinnor har vidats i städer och samhällen och här lagit
intryck av nya seder och bruk som säkert skulle göra sig
31 bra i hemtrakten, ty det var ju ändå här man hade sina

föreläggningar. Så tog man initiativet till en verklig
förbättring på något område i det egna hemmet, och slog
det väl ut här, så började man "den önen ut de" som man
säger på bydemål och förskälen: ha de vinn de ä back sau
i kängän, så künner vi ässå börja å vinnframfötterna allri
så lide. Så var det här och så emningens var det nya
uppslaget en verblighet i bygden. Jag minnar mig den siste
erövringen frysboxen, hur man då ställde sig treksam i början
men så bara handlarer i byn hade gått in för detta nya
system, tog man genast en funderare och kom snart till
ett positivt resultat ganske allmännt.

På kyrkligt område har den nya tiden haft förändringar
ar med sig även i våra bygder, särskilt påtagliga de siste
tjugo åren. Tår var det ju alltid vanligt här, nästan i
varje hem, att någon av familjemedlemmarna bevisade kyrkan
på söndagen, det var en gammal tradition som man
höll på i det längsta och man tyckte att det hörde till och
skulle så vara. Men alldeles sen tiden gick blev kyrkbesöket

färre och färre, och i närvarande tid är det ytterst sällan,
att någon besöker kyrkan en vanlig söndag, ty det är
det så mycket annat som skall göras, så inte söndagen
vilodag! Det borde den väl vara, men sommenen att
saga, bebetar man lika bakt på söndagen som på vardagar.
numeras. Om någon kör i bygden får omkring Sjöga
är sedan tagit sig för att utföra ett sådant arbete som
köra gödsel eller dylikt en helgdag, skulle man trott
att vederbörande hade mist sitt förstånd men man
reagerar man inte alls värt för sådant. Och hus-
föskor som var det största man kunde få vara med
om för, inte minst på den tiden det var brukligt att bjuda
läsroten på ett rengående kalas. Detta har emellertid inte
förekommit på de sista treffio åren, men även de små
husföskaren endast med kaffebjudning är numera
slopade sedan fem år tillbaka. Man menar, att det går
så bekäntligt nu, prästen sitter hemma på expeditionen och
38 säger annat uppgifter om eventuella ändringar som kan

förkomma under ärets gång. På detta sätt är man fri från allt besvär, men på samma gång mislar man frinseln av ett sådant samkväm som ett gammaldags "läsemöte" var. Underligt nog förrättas dock i kyrkan nu för tiden mer allmänt än förr. Detta säkerligen för att komma ifrån alla de besvär som är förenade med en dopförrättning i hemmet, särskilt om det skulle gå till med en gammaldags sådan, då släkt och vänner samlades till ett rörande kalas, vinn skulle väl tänka sig något sådant i vår bräskande tid.

Ungefär på samma sätt går man omkring besvär vid begravning. Den döde förs ganska snart till kyrkogården, (kärhuset) där släkt och vänner mötas på begravningsdagen. Således ingen procession från hemmet till kyrkan mera. Således man på så vis också fri från besvär med att störa grannar på vägen vid varje hus, något som man i äldre tid inte kunde undvika.

34 Så ser man, hur man i närvarande tid söker att förenkla allting för att vinna tid, men vad tjänar det till? ingenting!

menar åtminstone vi som inte har mynighet i första stadiet.
 från en sida sett kan man inte säga att det är just några
 förändringar i religiös hänseende, ty såväl förr som
 nu gäller orden: "den som inte är med så är han emot"
 enligt skriften. Men å andra sidan över tidsandan sådan
 förr, att man hade respekt för Guds ord och heliga ting,
 på ett helt annat sätt än vad som nu är fallet, det
 framgår av många sammanhang. Torde så underligt, om
 man tänker efter. Vi hade en god kristendomsundervis-
 ning i skolan, men vi vet, att detta ämne har blivit
 mycket på ett otillfredsställande sätt, de sista fyrtio åren
 och frukten har inte utblivet. En skrämmande okunnighet
 eller rättare sagt likgiltighet, för så väsentliga ting som
 kristendomens sanningar, är vad man fått skärda efter denna
 sidd. Det pass på om inte förändringarna i folkskole-
 undervisningen på senare år har sin dröga del i den
 bristande moral som numera tycks vara rådande både
 i stad och på landsbygden. Bevisandet av högre skolor

35

som nu är så vanligt även här i bygden, lär vara ett
"trääd på gott och ont", men man är tydligen inte bekväm
att tillgodogöra sig enbart de gode intrycken.

I äldre tid hade man inte heller sådan tillgång till esch-
lekyr, som nu är fallet. För å tre expt. deliga veckotidningar
håller man sig med ganska allmänhet nu för tiden, så
nog finna det näring för såliga anlag i vår upplysta
tid, det är man i stort sett överens om här i bygden.

Så ser man hur den nya tiden har fört med sig föränd-
ringar på alla områden, så att ingen skulle kunna gjort
sig en föreställning om en fattningen för frugafem-
krotta är sedan. Det är mer än en som fragar sig, om
utvecklingen kan fortskrida vidare, och hur skall det
gestalta sig i fortsättningen. Ja vad vet vi! Det blir
eftervärldens hur all konstatera.